

ГЕОПОЛІТИЧНІ ТРЕНДИ 2016 РОКУ: СТАРІ ТА НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ГЛОБАЛЬНО СВІТУ ДЛЯ УКРАЇНИ

Стрімкий геополітичний розвиток сучасного світу вимагає від держав та їх лідерів формування стратегії та тактики направленої на підтримання стабільності розвитку, загалом, та кожної держави, зокрема. Знання та розуміння геополітичних мегатрендів, трендів, напрямків і векторів процесу світового розвитку збільшує шанси на адекватне реагування біфуркаційним проявам. Основними трендами 2016 р. є: атлантизм, мондіалізація, регіоналізація, цивілізаційні протистояння, посилення впливу на світову політику ісламського фактору тощо. Для успішного подолання різноманітних ризиків світового політичного процесу, збереження цілісності та суверенітету, Україні необхідно враховувати загальнопланетарні тенденції розвитку.

Ключові слова: мегатренди, тренди, геополітика, атлантизм, мондіалізація, цивілізаційні протистояння, регіоналізація, Україна.

Тенденції глобальності сучасного буття торкаються безпосередньо, або опосередковано, різних аспектів життєдіяльності людини. Для формування стратегії і тактики в світовому просторі кожній державі потрібно враховувати та використовувати певні тренди/мегатренди розвитку які фокусуються за напрямками людської діяльності. Так, можна говорити про геополітичні мегатренди, економічні, геоекономічні, політичні, промислові, науково-технічні, демографічні, екологічні, культурні, наукові, соціальні, етнічні, кратополітичні, юридичні, медіократичні тощо. Всі вони взаємопов'язані та формують глобальний простір існування людства в ХХІ ст. Разом із тим перед ним стоїть низка глобальних проблем/викликів: зміна клімату, брак продуктів харчування, демографічні диспропорції тощо, розв'язання яких неможливе без елементарної геополітичної стабільності з врахуванням світових напрямків розвитку.

Характерними трендами 2016 р. є: фактор нестабільності нафтових держав, фактор військового протистояння з ІД, передвиборчий стан США, проблеми Європи (існування ЄС, міграційне питання), повернення у велику політику Росії, «агресія» Туреччини, посилення Китаю тощо.

Дослідженнями мегатрендів розвитку тривалий час займаються російські вчені. Це спричинено тим, що Росія і надалі залишається сильним гравцем на міжнародній арені. Приміром А. Дугін [1] формує стратегічні перспективи Росії в ХХІ ст.,

аналізує основні тренди світового розвитку. Розуміння світу нового століття дасть їй можливість створити альтернативу «новому світовому порядку» який формується під егідою США та ЄС, опираючись на свої національні інтереси.

М. Лебедева активно займається питаннями світової політики, визначаючи її основні тренди: посилення ролі недержавних акторів і, насамперед, транснаціональних; процес гібридизації акторів, коли створюються партнерства різних типів, приміром, держави та бізнесу, бізнесу і недержавних політичних організацій; активізація мережевих структур інтерес до яких з'явився після терористичних атак Аль-Каїди [2].

Е. Баталов комплексно підходить до вивчення основних масштабних, довгострокових соціально-політичних процесів, що визначають якість сучасної світової системи. Вчений класифікує тренди за масштабами впливу, тривалістю, стабільністю, взаємодією з іншими тенденціями. Головним викликом і загрозою для майбутнього Е. Баталов вважає відсутність існування людини нового типу як ключового суб'єкта історії, людини здатної пізнати взаємозв'язок і вразливість сучасного світу [3].

Українські науковці комплексним підходом до вивчення світових мегатрендів, фактично, не займаються, а сферою їх зацікавленості є окремі тенденції міжнародного розвитку. Це пояснюється тим, що наша держава не є суб'єктом міжнародних відносин, а – об'єктом. Саме тому українська зовнішня політика залежить від волі супердержав.

Г. Нямищук [4, с. 113-119] переконаний, що сьогодні інформаційні технології створюють надпотужні канали комунікацій для обміну інформацією та знаннями. Саме інформація є категорією «нової» економіки, а економічні відносини в цих умовах можна розглядати як різновид мережевої взаємодії, предметом якої є відтворення інформаційного продукту.

Особливості глобалізаційних процесів, вивчення наслідків глобалізації та місце України в них вивчає О. Самойлов [5]. Дослідження стану сучасного міжнародного тероризму, його складників, а також управлінських заходів щодо підвищення ефективності боротьби з ним стали сферою зацікавленості О. Коломійця [6]. Група українських науковців серед яких Б. Плиш, Д. Комаха та А. Лазарь [7] переконані, що сучасний етап світового розвитку характеризується постійним зростанням у світі міжнародної напруженості через воєнні конфлікти та різні прояви тероризму. Питанням впливу геополітичних трендів на розвиток України займається автор статті [8].

Метою статті є потреба проаналізувати основні тренди світового розвитку на 2016 р. та з'ясувати їх впливи (кон-

структивні, деструктивні) на зовнішню та внутрішню політику України. Зосередимо увагу на: атлантизмі/монополярному світі, мондіалізмі/універсалізмі під егідою ЄС, євроскептицизмі, міграційній кризі в Європі, регіоналізмі, віртуалізації простору/формуванні мережевого простору, цивілізаційному протистоянні тощо.

☑ **Атлантизм/монополярний** світ. Сьогодні США – єдина супердержава яка зосередила в своїх руках верховну позицію у чотирьох вирішальних сферах глобальної влади: військовій, економічній, технологічній і культурній [9, с. 24], хоча Зб. Бжезінський в своїй монографії «Стратегічне бачення: Америка і криза світової влади» [10] писав, що для ефективного відповіді на події які виникають як в Західній, так і в Східній Євразії, США повинні відігравати подвійну роль: по-перше, – покровителя і гаранта широкого об'єднуючого процесу на Заході та по-друге, – очолювати стабілізуючу та посередницьку місію серед основних центрів сили на Сході. Політолог вважає, що без «оновлених» США вирішення глобальних проблем людства очікує фіаско. В заключному розділі монографії Зб. Бжезінський зазначає, що теперішній світ значно менше налаштований на домінування єдиного центру сили, навіть такого могутнього, як США. Майбутнє людства буде залежити від взаємної співпраці Заходу та Сходу, альтернатива – взаємне винищення.

Сьогодні, поширюючи свій політичний вплив на Євразійському континенті, США намагаються посилити там свою присутність через розширення НАТО. До цієї організації були запрошені Чорногорія та Грузія. Загалом, із офіційною пропозицією про розширення зони НАТО звернулися Румунія, Болгарія, Чехія, Словаччина, Угорщина, Естонія, Латвія, Литва і Польща. Указом президента України була запроваджена річна національна програма співробітництва Україна – НАТО на 2015 р. [11].

Посилення свого впливу в Європі США здійснюють також через економічні важелі. Так, у 2015 р. прихильники атлантизму намагалися підписати договір про Трансатлантичне й інвестиційне партнерство. Мета цього проекту – об'єднання економік ЄС та США, що дасть можливість переключити Європу в економічному змісті з проєктів об'єднання з континентальною Євразією та Китаю на Південну Америку. Фактично, це спроба створення нового базису атлантизму, який буде носити трансрегіональний характер, формування так званого економічного НАТО.

Ще однією віхою просування інтересів США на міжнародній арені є створення Транстихоокеанського партнерства (ТТП) в жовтні 2015 р. До нього ввійшли, окрім США та Японії,

ще 10 країн Азійсько-Тихоокеанського регіону (серед яких Австралія, Канада, Мексика, Нова Зеландія, Сінгапур, Чилі тощо). В рамках ТТП передбачається зняти всі перешкоди для просування товарів, послуг та капіталів. Отже, зроблений ще один крок до поширення глобалізації, що відповідає національній безпеці США.

Активізація США в міжнародному просторі пояснюється намаганням посилити свої світові позиції. Так, американський міністр оборони Ештон Картер визначив п'ять головних ризиків на 2016 р.: Росія, Китай, Північна Корея, Іран та ІД, які є викликами їхньому верховенству в світі. Отже, Б. Обама, в останній рік свого перебування на посту президента США, прикладе максимум зусиль для розв'язання цих питань, особливо стосовно розгрому ІД в Сирії та Іраку.

Одночасно США і далі будуть тримати ЄС у фарватері своєї міжнародної політики. Звертаючи увагу на множинність міжнародних проблем США, вони, мабуть, будуть змушені зменшити свій вплив на вирішення проблем в Україні.

☑ **Мондіалізм/універсалізація** під керівництвом Заходу. Суть цієї тенденції зводиться до розмивання кордонів між державами, народами, культурами. Одночасно відбувається нівелювання таких одиниць міжнародних відносин, як держава, яка передає свої повноваження наддержавним, недержавним, транснаціональним акторам.

Низка науковців вважає, що процес мондіалізації при збереженні основного геополітичного тренду – атлантизму, буде процесом створення єдиної світової держави на основі атлантичної моделі.

Іншою стороною мондіалізму/універсалізму Заходу є **євроскептицизм**, що в повній мірі проявив себе в 2015 р. Так, окрім правих політичних партій та союзів в Німеччині, Італії, Австрії, Англії, Данії, Угорщини в червні минулого року в Європарламенті була створена з партій-євроскептиків фракція «Європа націй і свобод». Каталонія вважає за потрібним відділитися від Іспанії. Досить сильні сепаратистські настрої в Шотландії, такі ж тенденції є на Півдні Італії.

У 2016 р. євроскептицизм буде посилюватися. Так, 20-річна дискусія щодо можливого виходу Великобританії з ЄС сягає кульмінації. Вже в червні 2017 р. відбудеться референдум із питання членства країни в ЄС. Одночасно, європейський політичний човен буде розхитувати Італія, уряд якої все більше буде наполягати на скороченні/відмінених санкцій проти Росії. Отже, багатовекторність цілей європейських кра-

їн може призвести, врешті-решт, до втрати ЄС свого політичного значення. А зосередженість ЄС на внутрішніх проблемах призведе до ослаблення впливу на перебіг зовнішніх подій. Віддаючи лідерство США з одних питань і прагнучи компромісу з Москвою та Пекіном – з інших, ЄС поволі буде втрачати свій вплив на світовий політичний процес.

☑ **Регіоналізм** це – одночасно і тенденція, і парадокс глобалізації. Його вплив буде поширюватися не тільки на європейський простір, а й – на азійський, латиноамериканський тощо.

В євразійському просторі відчутною буде тенденція посилення Китаю. Держава яка є четвертою у світі за нафтородовищами (Сінцзянь-Уйгурський автономний район), яка має нафти на 20% більше Ірану, сьогодні сформувала економіку автаркічного типу. Китай – країна «вільна» від імпорту, він виробляє достатню кількість продуктів харчування, цементу, металу, експортує величезний обсяг різноманітних товарів, починаючи від автомобілів і закінчуючи, телефонами. На фоні європейських і сирійських проблем китайський юань зменшив свою вартість лише на 10% [12].

Потужний розвиток економіки призвів до життя зміни в демографічній політиці Китаю. Так, дозвіл на народження другої дитини в сім'ї створює нову геополітичну реальність, роблячи акцент на розширення політичного, економічного і територіального простору країни. Це, в свою чергу, буде штовхати КНР забезпечити собі доступ до зовнішніх ринків та ресурсів в Азії, Африці, Латинській Америці.

Для реалізації стратегічних завдань розвитку Китай посилює свої збройні сили. Так, китайська армія отримала дозвіл брати участь в антитерористичних операціях за кордоном, закупила російські СУ-35 для патрулювання спірних територій у Південно-Китайському морі. Отже, Пекін буде досить активно проявляти свої геополітичні амбіції у статусі регіональної/світової держави.

Впродовж 2016 р. Китай буде проводити виважену та раціональну політику, оберігаючи свої інтереси від США та ЄС, які вимушені будуть рахуватися з його міжнародними амбіціями.

РФ також буде намагатися продовжувати процеси євразійської інтеграції, посилюючи свій регіоналізм, не дивлячись на проблеми політичного, економічного, соціального характеру. Євразійський економічний союз до якого крім Росії ввійшли Казахстан, Вірменія, Білорусь, Киргизстан розпочав свою

роботу з січня 2015 р. Країни цього блоку займають 14% світових сухопутних територій [13].

Якщо спочатку Євразійський союз носив економічний характер, то сьогодні очевидно, що це – геополітичний проект. Основними його завданнями є: по-перше, створення потужної противаги однополюсній глобалізації під егідою США; по-друге, повернення Росії у когорту сильних світових держав, суб'єктів міжнародних відносин; по-третє, створення, у перспективі, так званого Великого Євразійського союзу до якого увійдуть Китай, Індія, Іран та інші європейські та азіатські країни.

Процеси регіоналізму спрямовують Україну в Європу. Геополітична ситуація для нашої держави досить складна. ЄС, маючи безліч свої проблем економічного, міграційного, політичного характеру не можуть повноцінно підтримувати наш західний вектор. Європейські партнери мають зрозуміти серйозність намірів українського уряду щодо інтеграції в ЄС, реформування української дійсності, готовності прийняти європейські цінності та правила гри.

З іншої сторони, інтеграція України в Європу, змусить її грати за чужими правилами. Приміром, це стосується перерозподілу мігрантів між усіма країнами членами ЄС. Експерти стверджують, що наша держава може отримати до 20 тис біженців, що на фоні війни, політичної та економічної кризи ляже важким тягарем на плечі українців. В свою чергу, Росія буде використовувати всі свої ресурси для продовження стратегії виснаження України яка полягає по-перше, у політико-економічних рішеннях Кремля, по-друге, у посиленні свого впливу в парламентах європейських країн і Європарламенті.

В таких умовах Україна, і надалі, не впливатиме на розвиток відносин між ЄС та Росією стосовно її подальшого розвитку.

☑ **Міграційна криза.** В 2015 р. згідно даним Міжнародної організації міграції в Європу потрапило біля 1 млн. біженців із країн Сходу, Африки. Як правило, вони є носіями ісламського світогляду, архаїчної життєвої практики, що дуже відрізняється від звичного укладу життя європейців.

Із часів об'єднання Європи в середині цього простору функціонують принципи толерантності, прав людини, свободи, терпимості до представників інших культур тощо. Все це в повній мірі поширюється і на мігрантів які отримали максимум свободи без будь-яких зобов'язань. В результаті такої диспропорції в 2015 р. в Європі був порушений баланс між європейцями та біженцями, були створені «анклави/соціо-

культурні поля» ісламсько-арабського населення, бази для поширення радикального ісламізму.

В 2016 р. відношення до мігрантів в ЄС суттєво не зміниться, дедалі національні уряди будуть збільшувати фінансування цієї проблеми з метою запобігання соціальної, етнічної, національної, конфесійної кризи. Приміром міграційна криза може обійтися Австрії біля мільярда євро тільки цього року [14]. Сума, яку щорічно витрачає австрійська влада на кожного біженця, може сягнути більше 10 тис. євро. Тому ця країна змушена тимчасово призупинити дію Шенгенської угоди. На такий крок наважилася і Словенія [15].

Джеймс Ставрідіс, декан Tufts Fletcher School, в січні 2016 р. у межах Всесвітнього економічного форуму в Давосі зазначив, що значна кількість геополітичних викликів які спіткали Європу (міграційна криза, питання доцільності Шенгенської угоди тощо) можуть підірвати її єдність [16].

З метою запобігання європейській кризі в лютому 2016 р. 28 держав з'їхалися на саміт в Брюсселі. Основні питання порядку денного – можливість виходу Великобританії з ЄС та міграційна криза. Не дивлячись на гостроту проблем, Д. Камерон заявив, що у світі, в якому Росія здійснює вторгнення в Україну, а КНДР – випробовує ядерну зброю, Європа повинна боротися з агресією разом, а А. Меркель зауважила, що Європі потрібна Британія, а Британії – Європа.

☑ **Цивілізаційне протистояння.** Результатом емігрантської кризи в Європі та яскравою ілюстрацією зіткнення цивілізацій стали паризькі теракти в грудні 2015 р. та факти насильства над жінками м. Кельн новорічної ночі 2016 р. Це свідчить про те, що будь-яке європейське місто не безпечено від терору радикалів. А насилля над німецькими жінками розкриває різний підхід до гендерної політики представників цивілізацій заходу і сходу.

Міграційна криза дала сильний поштовх для зростання популярності правих політичних сил у Європі: Національний фронт у Франції, в Німеччині рухи «Пегіда» і «Альтернатива для Німеччини», «Ліга Півночі» в Італії тощо. Ці партії та рухи не тільки збільшують свій вплив але й проходять до влади. Приміром Національний фронт у Франції став легальною та легітимною політичною силою [17].

В Німеччині все більшої популярності набуває партія Пегіда (Патріотичні європейці проти ісламізації Заходу). Вона висуває гасла «збереження європейської культури», «проти релігійних воєн на німецькій землі».

Цивілізаційне протистояння відбувається не лише на геополітичній карті Європи, в ньому задіяні значні території та маси людей. Дж. Ставрідіс зазначає, що Ісламська держава і криза в Сирії – довгострокова проблема, до того ж, два великі гравці – США та Росія – не можуть домовитися про спільні дії в регіоні [18].

Проблема світового халіфату – ісламської альтернативи глобалізації буде проявлятися в державах різних регіонів – Лівії, Нігерії, Афганістані тощо.

Європа спробує вирішити проблему мігрантів, але відновити «залізну завісу» радянського зразка в еру глобалізації не так просто. Через тиск на ІД в Іраку і Сирії, все більша кількість релігійних екстремістів буде проникати в ЄС, Центральну Азію та Росію, що збільшить загрози терористичних актів.

Похідною цивілізаційного протистояння є **посилення фактору ІД в міжнародній політиці**. Використовуючи гасла боротьби з ІД, Росія намагається повернути собі статус супердержави і місце в Великій вісімці. При цьому її керівництво має на меті зберегти правління Башира Асада або його наступника. Туреччина, СА, Катар, навпаки, мають мету знищити/усунути режим Б. Асада. ЄС також немає спільного погляду на події та майбутнє Сирії. Європейські політики, швидше за все, покладають вирішення цієї проблеми на США.

☑ **Віртуалізація простору/мережева реальність**. Структура планетарного простору досить різноманітна. Вона включає в себе різноманітні транспортні, телекомунікації. Реальний світ знаходить своє продовження у віртуальності на рівні інформаційних систем і мереж. Ця тенденція досить швидко змінює геополітичну картину світу, де фінансові, культурні, цивілізаційні, політичні батли (битви) знаходять своє існування у сфері віртуального світу глобальної комп'ютерної мережі.

Процес віртуалізації, інтегрований новими інформаційними технологіями, створив кіберпростір, змінив саму реальність, розділивши її на реальність об'єктивну, яка обмежена великою кількістю різноманітних факторів і – віртуальну, необмежену нічим, окрім недосконалості технологій та власної уяви. Такий поділ немає кордонів і перспективи його розвитку не чіткі.

Віртуальність є важливим параметром нової геополітичної картини світу, так як закономірності її структури і функціонування безперечно впливають на усі основні параметри людського існування.

☑ **Фактор нестабільності нафтових держав**. Протягом 2015 р. ціна нафти на світовому ринку знизилась майже втри-

чі. Це призвело до усунення з ринку сланцевої нафти, банкрутства малих нафтових підприємств (особливо морських платформ). Ці проблеми не оминули і великих експортерів вуглеводів – Росію, Казахстан, Азербайджан, частково Норвегію. Сьогодні російські економісти вважають, що країна відкинута за економічним розвитком у 70-і рр. ХХ ст. А в таких країнах, як Венесуела та Еквадор, що критично залежать від нафти, ціна опустилася нижче собівартості видобутку.

Навіть така стабільна в економічному сенсі держава як Саудівська Аравія, де експорт нафти становить 75% бюджету має його дефіцит, а кількість безробітних сягне 30%, що закономірно, призведе до зростання кількості вербувальників та пропагандистів радикальних ісламських рухів.

Отже, існуючі довгострокові та середньострокові тренди, які здебільшого і визначають розвиток міжнародної політики будуть акцентувати увагу на:

1) кризу всієї міжнародної системи. Це, в свою чергу, виявиться в послабленні впливу США. Війна в Сирії – центр глобальної геополітики, де міжнародні гравці відстоюватимуть свої світові позиції. Тут будуть зіштовхуватися інтереси США, блоку БРІКС та Ірану; посиляться протиріччя (міжісламські) СА та Ірану.

Буде відбуватися розповсюдження та посилення тенденцій радикального ісламізму та діяльності ІД через низку терористичних актів по всьому світу. Ісламський радикалізм стирає кордони силою зброї, кидає глобальний виклик Західній цивілізації, несе руйнування та смерть мирним жителям. Загалом, весь ісламський світ і надалі буде зоною конфліктів, що сприятиме посиленню там позицій ІД, яка має на меті створення всесвітнього Халіфату через хаотизацію міжнародної системи.

Зауважимо, що ІД оголосила своїми ворогами 60 країн світу, в тому числі і Україну. Усі ці геополітичні виклики відсунуть вирішення українського питання на невизначений термін.

2) основним європейським трендом 2016 р. буде велика ймовірність внутрішньополітичних проблем, сепаратистські настрої деяких членів ЄС, збільшення кількості терактів, соціальна і політична нестабільність на фоні міграційних проблем.

У процесі євроінтеграції Україна буде відчувати гострий євроскептицизм щодо її подальшої долі в ЄС та можливість зближення позицій ЄС і РФ за її рахунок. Міграційна криза в Європі буде локалізуватися досить низькими темпами. Існує досить висока ймовірність залучення України до вирішення міграційних проблем у разі подальшої інтеграції до ЄС.

3) посиляться тенденції регіоналізму, насамперед це стосується укріплення світової ролі Китаю та відновлення міжнародних позицій Росії.

Китай забезпечуючи свою стратегію розвитку, буде надалі інвестувати в Крим, розвивати взаємовигідні торгово-економічні відносини з Україною, сподіваючись на вигідні умови приватизації сільськогосподарських земель.

РФ буде намагатися знайти нестандартні рішення для посилення свого впливу в Євразії. Оскільки старі методи дипломатії виявились не ефективними, можливо будуть використані методи посередників тощо.

4) в цілому, майбутнє для України досить невизначене: по-перше, кризовий стан країни в політичному та економічному аспектах, млява боротьба з корупцією, відсутність нових політичних партій та лідерів і надалі будуть гальмувати трансформаційні процеси; по-друге, основні світові гравці – США та Росія, не отримали бажаний результат у міжнародних перегонах і їх змагання будуть продовжені, в тому числі і за рахунок України.

Українська проблема сьогодні відсунута на периферію світових проблем. США посилюють свою присутність у вирішенні питань Сирії, ІД. Одночасно, вони мінімізують свій вплив на мінський процес. Найбільш ймовірніше, що ЄС поетапно буде переглядати/скасовувати свої санкції проти Росії. Цьому сприятимуть міграційні проблеми, посилення впливу радикальних політичних сил та правих партій.

Україна ще не увійшла до ЄС та вже відірвана від РФ, ми опинилися на перетині інтересів двох серединних євразійських просторів. Це ускладнює і без того важке міжнародне, політичне та економічне становище України. При змаганні міжнародних «титанів» наша держава залишиться ареною чужих змагань, способом отримання суперприбутків за рахунок ведення війни, задоволення чужих інтересів тощо.

Важливим фактором збереження української державності є інтенсифікація та інституалізація реформ, які сформуують інвестиційну привабливість України. Затягування вирішення цього питання призведе до років стагнації української економіки, до її залежності від кон'юнктури світового ринку сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел:

1. Дугин А. Наш путь. Стратегические перспективы развития России в XXI веке / Александр Дугин. – М. : Аркогея, 1999. – 144 с.

2. Лебедева М. Актеры современной мировой политики: тренды развития / Марина Лебедева // Вестник МГИМО-Университета. – 2013. – № 3 (28). – С. 38-42.
3. Баталов Э. Современные глобальные тренды и новое сознание [Электронный ресурс] / Эдуард Баталов // Международные процессы. – 2012. – №1 (28). – Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/twenty-eight/02.htm>
4. Нямищук Г. Якісні характеристики формування «нової» економіки в контексті інформатизації світогосподарського розвитку / Г. В. Нямищук // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. праць. – Вип. 118 (час. II). – С. 113-119.
5. Самойлов О. Місце України у світових глобальних процесах / О. Ф. Самойлов // Проблеми міжнародних відносин : [зб. наук. праць / наук. ред. Б. Канцелярук та ін.]. – К. : КиМУ, 2011. – Вип. 3. – С. 212-222.
6. Коломієць О. Аналіз сучасного міжнародного тероризму та його найближчий прогноз / О. В. Коломієць // Проблеми міжнародних відносин : [зб. наук. праць / наук. ред. Б. Канцелярук та ін.]. – К. : КиМУ, 2011. – Вип. 3. – С. 223-239.
7. Плиш Б. Теоретико-концептуальный анализ международных вооруженных конфликтов: современный аспект / Б. А. Плиш, Д. Ю. Комаха, А. Лазарь // Проблеми міжнародних відносин : [зб. наук. праць / наук. ред. Б. Канцелярук та ін.]. – К. : КиМУ, 2011. – Вип. 3. – С. 295-312.
8. Ігнат'єва Т. Україна та геополітичні тренди 2015 р. / Т. В. Ігнат'єва // Науковий діалог «Схід-Захід» : матер. IV всеукр. наук. конф. з міжнар. участю (м. Кам'янець-Подільський, 25 травня 2015 р.) : у 2-х частинах. – Дніпропетровськ : Видавництво «Інновація», 2015. – Ч. 2. – С. 189-193.
9. Бжезінський З. Велика шахівниця / Збігнев Бжезінський. – Львів-Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2000. – 236 с.
10. Бжезинский З. Выбор. Мировое господство или глобальное лидерство / Збигнев Бжезинский ; пер. с англ. – М. : Международ. отношения, 2007. – 288 с.
11. Указ Президента України «Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна-НАТО на 2015 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/238/2015>
12. Зотов Г. Можно ли прожить без нефти / Георгий Зотов // Аргументы и факты. – 2016. – № 5. – С. 9.
13. Глобальные тенденции 2015 года и прогноз на 2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://katehon.com/ru/bind/globalnye-tendencii-2015-goda-i-prognoz-na-2016>
14. Міграційна криза може коштувати Австрії 1 млрд. євро в 2016 р. [Електронний ресурс] // Українська правда. – 2015. – 15 жовтня. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2015/10/15/7084899/?attempt=1>

15. Міграційна криза в ЄС: Австрія призупиняє дію Шенгену. Наступна – Словенія [Електронний ресурс] // Євроньюс. – 2016. – 18 січня. – Режим доступу: <http://ua.euronews.com/2016/01/18/austria-considers-tougher-border-controls-to-stop-migrant-flow/>
16. Давос: криза в Європі – один із головних викликів у 2016 р. [Електронний ресурс] // Forbes – Україна. – 2016. – 21 січня. – Режим доступу: <http://forbes.ua/ua/news/1409537-davos-kryza-v-evropi-odin-iz-golovnih-viklikiv-u-2016-roci>
17. Глобальные тенденции 2015 года и прогноз на 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://katehon.com/ru/bind/globalnye-tendencii-2015-goda-i-prognoz-na-2016>
18. Давос: криза в Європі – один із головних викликів у 2016 р. [Електронний ресурс] // Forbes – Україна. – 2016. – 21 січня. – Режим доступу: <http://forbes.ua/ua/news/1409537-davos-kryza-v-evropi-odin-iz-golovnih-viklikiv-u-2016-roci>

The rapid development of modern geopolitical world requires states and their leaders in strategy and tactics aimed at maintaining stable development in general and each country in particular. Knowledge and understanding of geopolitical megatrends, trends, directions and vectors of global development process increases the chances of adequate response bifurcation manifestations. The main trends in 2016 are: atlanticism, mondialism, regionalization, civilization confrontation growing influence on world politics of the Islamic factor and so on. To successfully overcome the various risks of global political process, the integrity and sovereignty, Ukraine should take into account global trends of development.

Key words: megatrends, trends, geopolitics, atlanticism, mondialism, civilization confrontation, regionalization, Ukraine.

Отримано: 16.05.2016